den er vedtaget i henhold til proceduren for uopsættelig forhandling, skal forkastes. Parlamentets beslutning om at afholde en debat om et aktuelt og uopsætteligt spørgsmål vedrørende et beslutningsforslag er et led i den interne tilrettelæggelse af Parlamentets arbejde, hvorfor denne beslutning ikke kan prøves ved Domstolen.

3. Medlemsstaternes regeringer har inden for rammerne af de beføjelser, der er tillagt dem ved EKSF-Traktatens artikel 77, EØF-Traktatens artikel 216 og Euratom-Traktatens artikel 189 vedrørende fastlæggelse af institutionernes hjemsted vedtaget afgørelser om disse institutioners foreløbige arbejdssteder. De afgørelser, hvorefter Strasbourg er foreløbigt mødested for Europa-Parlamentets møder skal fortolkes på baggrund af reglen om medlemsstaternes og fællesskabsinstitutionernes gensidige forpligtelse til loyalt samarbejde jfr. navnlig EØF-Traktatens artikel 5; nævnte forpligtelse har særlig betydning for Parlamentets arbejdsforhold, eftersom medlemsstaternes regeringer endnu ikke har opfyldt deres forpligtelse til at fastlægge institutionernes hjemsted og ikke engang truffet afgørelse om et enkelt foreløbigt arbejdssted for Parlamentet. Medlemsstaternes regeringers vedtagelser herom er ikke til hinder for, at Parlamentet under udøvelse af dets kompetence til selv at fastlægge forretningsordenen, jfr. henholdsvis artikel 25, artikel 142 og artikel 112 i de nævnte Traktater, vedtager at holde et plenarmøde uden for Strasbourg, når beslutningen herom har karakter af en undtagelse og derfor respekterer Strasbourgs stilling som sædvanligt mødested og i øvrigt er objektivt begrundet i hensynet til en god og forskriftsmæssig arbejdsgang i Parlamentet.

En af Europa-Parlamentet vedtaget beslutning, der udtrykker Parlamentets ønsker om at kunne afholde særlige eller ekstra mødeperioder i Bruxelles i de arbejdsuger, der er afsat til parlamentsudvalgenes eller de politiske gruppers møder, udgør ikke en tilsidesættelse af de nævnte vedtagelser truffet af medlemsstaternes regeringer og anfægter heller ikke medlemsstaternes kompetence til at fastlægge institutionernes hjemsted.

RETSMØDERAPPORT
i de forenede sager 358/85 og 51/86 *

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

1. Ifølge artikel 216 i EØF-Traktaten, artikel 189 i Euratom-Traktaten og artikel 77 i EKSF-Traktaten fastlægges hjemstedet for Fællesskabets institutioner ved overenskomst mellem medlemsstaternes regeringer.

2. Da EKSF-Traktaten trådte i kraft besluttede de seks medlemsstaters udenrigsministre den 25. juli 1952 bl. a., at Forsamlingens første møde skulle holdes i Strasbourg, og at den endelige fastlæggelse af hjemstedet skulle ske senere.

* Processprog: Fransk.

Der blev ikke siden i tiden frem til EØF-Traktaten og Euratom-Traktatens ikrafttræden truffet andre beslutninger om institutionernes hjemsted, og Forsamlingen holdt næsten undtagelsesfrit sine møder i Strasbourg, mens Forsamlingens Generalsekretariat begyndte sin virksomhed i Luxembourg, hvor EKSF's institutioner og tjenestegrene var placeret.

Efter EØF- og Euratom-Traktaternes ikrafttræden erklærede de seks medlemsstaters udenrigsministre i en pressemeddelelse af 7. januar 1958, at de i princippet var blevet enige om at samle alle de seks staters europæiske institutioner på samme sted, idet der dog ikke samtidig blev fastlagt noget endeligt eller foreløbigt hjemsted. I meddelelsen hed det dog: »Forsamlingen holder sine møder i Strasbourg«.

Før undertegnelsen af Traktaten om Oprettelse af et Fælles Råd og en Fælles Kommission for De Europæiske Fællesskaber blev der ikke truffet andre afgørelser vedrørende institutionernes hjemsted, og Forsamlingen holdt fortsat sine møder i Strasbourg, mens Generalsekretariatets arbejdssted var Luxembourg. Med hensyn til Forsamlingens udvalg lagde man sig lidt efter lidt fast på den praksis at holde udvalgsmøderne i Bruxelles, hvor EØF's og EKSF's Råd og Kommissioner var placeret.

I forbindelse med undertegnelsen af Traktaten om Oprettelse af et Fælles Råd og en Fælles Kommission for De Europæiske Fællesskaber traf de seks medlemsstaters regeringer den 8. april 1965 i medfør af nævnte Traktats artikel 37 vedrørende vedtagelse af nødvendige bestemmelser for at løse visse problemer, som særlig vedrører Storhertugdømmet Luxembourg og er foranlediget af samme Traktat, en afgørelse (JO 1967, L 152, s. 18), der bl. a. indeholder følgende bestemmelser:

»artikel 1

Luxembourg, Bruxelles og Strasbourg forbliver foreløbige tjenestesteder for Fællesskabernes institutioner.

...

artikel 4

Det Europæiske Parlaments Generalsekretariat og dets tjenester er fortsat placeret i Luxembourg.

artikel 12

Med forbehold af foranstående bestemmelser ændrer nærværende afgørelse ikke De Europæiske Fællesskabers institutioners og tjenesters midlertidige arbejdssteder, således som disse er fastlagt i regeringernes tidligere afgørelser.«

I de følgende år og navnlig efter at de luxembourgske myndigheder havde sørget for tilvejebringelsen af den nødvendige infrastruktur blev det Europa-Parlamentets praksis at holde et vist antal plenarmøder navnlig af kortere varighed i Luxembourg. Den franske regering har i 1971, 1973 og 1978 protesteret mod denne praksis.

Efter undertegnelsen af akten om almindelige direkte valg af repræsentanterne i For-

samlingen redegjorde Europa-Parlamentets formand i skrivelse af 6. juli 1977 til Rådets formand for de praktiske problemer i forbindelse med afviklingen af Parlamentets arbejde under denne nye situation. Rådets formand meddelte i sit svar af 22. september 1977 Parlamentet, at medlemsstaternes regeringer ikke fandt, at der var anledning til retligt eller faktisk at ændre den nugældende situation vedrørende Forsamlingens foreløbige arbejdssteder, dvs. Strasbourg samt Luxembourg, hvor Parlamentets Generalsekretariat og tjenester fortsat er placeret, mens parlamentsudvalgene normalt holder deres møder i Bruxelles.

Efter det almindelige direkte valg til Parlamentet, holdt dette sine første plenarmøder i Strasbourg, og efter færdiggørelsen af den nye parlamentsmødesal i Luxembourg, blev i tiden frem til 1981 en række plenarmøder holdt i Luxembourg.

Medlemsstaternes stats- og regeringschefer vedtog på Det Europæiske Råds møde i Maastricht den 23. og 24 marts 1981 at opretholde status quo, for så vidt angår de europæiske institutioners foreløbige arbejdssteder.

På foranledning af en note fra den franske regering om de praktiske problemer for Parlamentets arbejde som følge af spredningen af dets arbejdssteder, blev der på en konference om hjemstedet for Fællesskabernes institutioner, hvori deltog repræsentanter for medlemsstaterne, den 30. juni 1981 truffet følgende afgørelse:

»1) Medlemsstaternes regeringer konstaterer, at fastlæggelsen af hjemstedet for Fællesskabets institutioner i henhold til Traktatens artikel 216 alene tilkommer medlemsstaternes regeringer.

2) Medlemsstaternes regeringers beslutning på mødet i Maastricht den 23. og 24. marts 1981 om at opretholde status quo, for så vidt angår De Europæiske Institutioners foreløbige arbejdssteder, blev truffet under udøvelsen af denne kompetence. Denne beslutning præjudicerer ikke fastlæggelsen af institutionernes hjemsted«.

Den 7. juli 1981 vedtog Parlamentet en beslutning, hvori medlemsstaternes regeringer opfordres til at opfylde deres forpligtelse i henhold til Traktaterne og omsider fastlægge et enkelt hjemsted for Fællesskabets institutioner; Parlamentet vedtog indtil fastlæggelsen af et enkelt fast mødested for Europa-Parlamentets samlinger og møder at afholde sine plenarmøder i Strasbourg, og principielt at afholde udvalgenes og de politiske gruppers møder i Bruxelles og som følge heraf endelig at ændre arbejdsområdet for Parlamentets Sekretariat og tekniske tjeneste i overensstemmelse hermed, idet man i den forbindelse så vidt muligt ville anvende de mest moderne telekommunikationsmidler og de mest udviklede former for teknik for at lette samarbejdet mellem institutionerne.

Den luxembourgske regering anlagde sag ved Domstolen med påstand om annullation af denne beslutning. Domstolen frifandt ved dom af 10. februar 1983 (sag 230/81, Sml. s. 255) Europa-Parlamentet.

Den 20. maj 1983 vedtog Europa-Parlamentet en beslutning om konsekvenserne af afgørelsen af 7. juli 1981 og vedtog herved bl. a. at foretage hensigtsmæssigere opdeling af Generalsekretariatets personale mellem arbejdsstederne, således at de tjenestegrene,

der specielt er beskæftiget med parlamentsmøderne, skal have fast ophold i Strasbourg og de tjenestegrene, der specielt er beskæftiget med arbejdet i udvalgene, fast ophold i Bruxelles.

Den luxembourgske regering anlagde sag ved Domstolen med påstand om annullation af denne beslutning. Domstolen annullerede ved dom af 10. april 1984 (sag 108/83, Sml. s. 1945) beslutningen.

3. Europa-Parlamentet fik under oktobersamlingen 1985 i henhold til artikel 48, stk. 1, i Europa-Parlamentets forretningsorden forelagt en anmodning om afholdelse af en debat om et aktuelt og uopsætteligt spørgsmål af væsentlig betydning med henblik på vedtagelsen af et forslag til beslutning fremsat af von der Vring og seksogtredive andre parlamentsmedlemmer om de mødefaciliteter, der er nødvendige til afholdelse af møder i Bruxelles. Dette forslag kunne ikke sættes på dagsordenen for næste debat om aktuelle og uopsættelige spørgsmål af væsentlig betydning den 24. oktober 1985, og forslaget blev herefter i henhold til nævnte forretningsordens artikel 48, stk. 2, genstand for en begrundet indsigelse med efterfølgende afstemning. I mødet den 23. oktober 1985 blev det vedtaget, at forslaget skulle optages på dagsordenen. 108 medlemmer af Parlamentet stemte for, 33 stemte imod, mens 7 undlod at stemme.

Under debatten om aktuelle og uopsættelige spørgsmål af væsentlig betydning den 24. oktober 1985 blev beslutningen vedtaget af 132 af Parlamentets medlemmer, mens 113 stemte imod og 13 undlod at stemme.

Beslutningen har følgende ordlyd:

»Europa-Parlamentet,

A. der konstaterer, at Parlamentets største mødelokale i Bruxelles kun har 187 pladser (plus en lille tilhørerloge), og at der i Bruxelles ikke findes noget nævneværdigt større konferencelokale med fulde faciliteter til simultantolkning til alle fællesskabssprogene,

B. der er foruroliget over, at Parlamentets nuværende mødeværelser i Bruxelles efter Fællesskabets udvidelse vil være for små til, at en politisk gruppe kan mødes under normale forhold, og at faciliteterne kunne blive utilstrækkelige til endnu en politisk gruppe som følge af fremtidige valg eller gruppesammenlægninger,

C. der fastslår, at det allerede er umuligt for to eller flere af de større politiske grupper at holde møde sammen i Parlamentets bygning eller andre permanente faciliteter i Bruxelles,

D. der endvidere er foruroliget over, at Parlamentets eget arbejdsmønster er ufleksibelt som følge af, at der ikke er permanente faciliteter i Bruxelles, som gør det muligt at afholde en særlig eller ekstra mødeperiode i en uge, der hovedsagelig er besat med udvalgs- eller gruppemøder,

E. der erkender Europa-Parlamentets rolle som den institution, der er i tættest berøring med Europas borgere og som ønsker at forbedre faciliteterne, således at borgere, der har fælles interesser, kan mødes gennem organisationer, der er repræsenteret i samtlige EF-lande,

F. der konstaterer, at et stigende antal af sådanne organisationer opretter hovedsæde i Bruxelles,

G. der henviser til, at et og samme lokale ville kunne imødekomme disse behov

...

1) vedtager at få opført en bygning med et lokale, som har kapacitet til mindst 600 mennesker, en tilhørerloge samt yderligere faciliteter, der kan benyttes til ovennævnte formål, og som ligger så tæt som muligt ved Parlamentets bygning i rue Belliard;

2) pålægger præsidiet og kvæstorerne at udarbejde planer hertil, indhente den nødvendige ekspertise og sikre, at dette projekt gennemføres hurtigst muligt, dog senest inden 31. august 1988, bemyndiger sin formand, præsidiet og kvæstorerne til at forhandle om og indgå alle nødvendige kontrakter i denne forbindelse;

3) påtager sig at opføre de nødvendige bevillinger på budgettet og pålægger sin formand, præsidiet og generalsekretæren at udarbejde alle de nødvendige forslag...«.

4. Ved stævning, indgivet til Domstolens Justitskontor den 20. november 1985 og registreret under nr. 358/85 har den franske regering i medfør af EKSF-Traktatens artikel 38, og subsidiært EØF-Traktatens artikel 173 og Euratom-Traktatens artikel 146 anlagt sag med påstand om annullation af nævnte beslutning af 24. oktober 1985 om den infrastruktur, der er nødvendig til afholdelse af møder i Bruxelles.

Ved stævning, indgivet til Justitskontoret den 2. april 1986 har von der Vring og 4 andre medlemmer af Europa-Parlamentet fremsat begæring om at måtte intervenere i nærværende sag til støtte til for sagsøgtes påstande. Domstolen har ved kendelse af 3. juli 1986 afvist denne begæring.

5. Ved stævning indgivet til Domstolens Justitskontor den 20. februar 1986 og registreret under nr. 51/86, har den franske regering i medfør af de ovennævnte EKSF-, EØF- og Euratom-Traktater anlagt endnu en sag med påstand om annullation af samme beslutning af 24. oktober 1985. I denne stævning konstateres, at den anfægtede beslutning er offentliggjort i EFT C 343 af 31.12.1985, s. 84, og der fremføres ud over de til støtte for påstandene i sag 358/85 anførte grunde en søgsmålsgrund vedrørende proportionalitetsprincippet.

Parlamentet har ved begæring, indgivet til Domstolens Justitskontor den 25. marts 1986 i henhold til artikel 91 i procesreglementet anmodet om særskilt behandling af formaliteten i sidstnævnte søgsmål. Domstolen har ved beslutning af 15. oktober 1986 besluttet at henskyde afgørelsen herom til den endelige dom.

6. Domstolen har ved kendelse af 8. juli 1987 besluttet at forene de to sager med henblik på den mundtlige forhandling og dommen.

7. Domstolen har på grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

II — Parternes påstande

1. Den *franske regering* har i begge sager, 358/85 og 51/86 nedlagt følgende påstande:

— Europa-Parlamentets vedtagelse af 24. oktober 1985 vedrørende mødefaciliteter i Bruxelles annulleres,

— sagsøgte tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

2. *Europa-Parlamentet* har i sag 358/85 nedlagt følgende påstande:

— sagen afvises,

— subsidiært frifindes sagsøgte,

— sagsøgeren tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

3. *Europa-Parlamentet* har i sag 51/86 nedlagt følgende påstande:

— sagen afvises, subsidiært frifindes sagsøgte,

— sagsøgeren tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

III — Parternes anbringender og argumenter

A — *Formaliteten*

1. *Litispendens*

Europa-Parlamentet har gjort gældende, at sag 51/86 er anlagt af samme part vedrørende nøjagtig det samme spørgsmål som den tidligere anlagte sag 358/85. Der kan ikke for samme ret samtidig versere to sager om samme spørgsmål.

Domstolen har gentagne gange også ex officio anset litispendens for afvisningsgrund, jfr. eksempelvis Domstolens dom af 17. maj 1973 (Perinciolo, forenede sager 58 og 75/72, Sml. s. 511), dom af 4. oktober 1979, (Dumortier m. fl., forenede sager 64 og 113/76, 167 og 239/78, 27, 28 og 45/79, Sml. s. 3091) og sidst dom af 19. september 1985, (Hoogovens Groep BV, forenede sager 172 og 226/83, Sml. s. 2831).

I sidstnævnte dom afviste Domstolen den sidst anlagte sag af to sager, hvori parterne var de samme og påstandene gik ud på annullation af de samme beslutninger på grundlag af de samme søgsmålsgrunde. Nøjagtig samme situation foreligger ifølge Europa-Parlamentet for så vidt angår sag 51/86. Sagsøgerens søgsmålsgrunde i nævnte sag er identiske med søgsmålsgrundene i stævningen i sag 358/85 samt med den søgsmålsgrund, sagsøgeren i replikken har fremført vedrørende tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet.

Europa-Parlamentet har for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt sidstnævnte søgsmålsgrund kan admitteres i sag 358/85 anført, at der er tale om et nyt anbringende,

hvis tilladelighed Domstolen må afgøre efter artikel 42, stk. 2 i procesreglementet.

Den *franske regering* har fremhævet, at det første søgsmål, sag 358/85, blev forberedt i al hast og anlagt allerede før offentliggørelsen af den anfægtede akt i EFT C 343 af 31.12.1985. Det andet søgsmål, sag 51/86, der regnet fra nævnte offentliggørelse blev anlagt fristmæssigt efter EKSF-Traktatens artikel 38, stk. 2, EØF-Traktatens artikel 173, stk. 3, og Euratom-Traktatens artikel 146, stk. 3, blev anlagt ex tuto, såfremt det statueredes, at den første sag var anlagt for tidligt.

I det andet søgsmål 51/86 genfindes en række argumenter fra det første søgsmål, men der fremføres også forskellige andre argumenter navnlig vedrørende proportionalitetsprincippet. Der er altså ikke tale om identiske sager. Ifølge Domstolens praksis efter nævnte dom af 19. september 1985, Hoogovens Groep BV, foreligger der kun litispendens, såfremt to sager mellem de samme parter vedrører samme spørgsmål og støttes på de samme grunde.

Sagsøgeren er, såfremt Domstolen skulle statuere, at der foreligger litispendens, villig til at acceptere, at den anden sag afvises i det omfang, søgsmålsgrundene i de to sager er identiske. Men hvis Domstolen finder, at søgsmålsgrundene i stævningen i sag 51/86 og i replikken i sag 358/85 er nye grunde, der som sådanne må afvises i sag 358/85, vil Domstolen ikke ifølge sagsøgeren i henhold til praksis ifølge nævnte dom af 19. september 1985 kunne nå til det resultat, at sag 51/86 skal afvises, idet denne sidste sag så ikke længere støttes på de samme grunde.

2. *Det retlige grundlag i de to sager*

Efter *Europa-Parlamentets* opfattelse er det være tvivlsomt, om sagerne kan admitteres som anlagt med hjemmel i EØF-Traktatens artikel 173 og Euratom-Traktatens artikel 146. Europa-Parlamentets retsakter er ganske vist ikke udtrykkeligt nævnt blandt de retsakter, der ifølge disse bestemmelser kan anfægtes under et annullationssøgsmål, men Domstolen har for nylig i dom af 23. april 1986 »Les Verts«, 294/83, Sml. s. 1339, fastslået, at de retsakter fra Parlamentet, som skal have retsvirkninger i forhold til tredjemand kan anfægtes ved et annullationssøgsmål. I dom af 10. april 1984, Luxembourg mod Parlamentet, Sml. s. 1945, har Domstolen admitteret et søgsmål mod en parlamentsbeslutning, der efter sit indhold havde karakter af en præcis og konkret beslutning, der afføder retsvirkninger.

Den i nærværende sag omtvistede beslutning er til forskel fra, hvad der var tilfældet i nævnte domme, ikke — idet den vedrører erhvervelse af fast ejendom — en beslutning vedrørende spørgsmål, som Europa-Parlamentet kan afgøre »definitivt« og kan ikke afføde retsvirkninger i forhold til tredjemand. For i henhold til EØF-Traktatens artikel 211 er det Kommissionen, der repræsenterer Fællesskabet ved dettes erhvervelse af fast ejendom. Erhvervelse af fast ejendom kræver således i alt fald samtykke fra Kommissionen, og Parlamentet kan ikke på egen hånd bestemme, at en sådan erhvervelse skal optages på budgetet.

Den *franske regering* har gjort gældende, at Domstolen ved dom af 23. april 1986, »Les

Verts«, har afgjort formalitetsspørgsmålet i et annullationssøgsmål anlagt i henhold til EØF-Traktatens artikel 173 mod en beslutning vedtaget af Europa-Parlamentet, og har fastslået, at et sådant søgsmål kan admitteres. Også de nærværende sager kan således bestemt admitteres i henhold til EØF-Traktatens artikel 173 og Euratom-Traktatens artikel 146.

B — *Realiteten*

Sagsøgeren har til støtte for sine påstande fremført tre søgsmålsgrunde. For det første foreligger der en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, idet den omtvistede beslutning ikke kunne vedtages i henhold til proceduren for uopsættelig forhandling, for det andet, at Europa-Parlamentet var uden kompetence i dette spørgsmål, idet alene medlemsstaternes regeringer kan træffe afgørelser om institutionernes hjemsted og den vedtagne beslutning er uforenelig med regeringernes beslutninger vedrørende dette spørgsmål, og endelig i sag 51/86 og i replikken i sag 358/85, at der foreligger en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet, idet de i beslutningen omhandlede mødefaciliteter er uforholdsmæssigt omfattende i forhold til, hvad Parlamentets arbejde i Bruxelles kræver.

1. *Tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter*

Den *franske regering* har gjort gældende, at den omtvistede beslutning ikke retmæssigt har kunnet vedtages efter den i Parlamentets forretningsordens artikel 48 omhandlede procedure for uopsættelig forhandling. Ifølge nævnte bestemmelse kan en politisk gruppe eller mindst 23 medlemmer skriftligt anmode formanden om, at der afholdes en debat om et aktuelt og uopsætteligt spørgsmål af væsentlig betydning. Sagsøgeren har ikke bestridt, at nævnte procedure faktisk blev fulgt i overensstemmelse med Europa-Parlamentets forretningsorden, men derimod at beslutningen var et aktuelt og uopsætteligt spørgsmål af væsentlig betydning, således at Parlamentet kunne anvende denne procedure.

Det er ifølge sagsøgeren klart, at vedtagelsen af den omtvistede beslutning ikke på nogen måde var en hastesag. Tværtimod burde beslutningen have været gennemtænkt og yderligere forberedt. Dette bekræftes navnlig af den debat, der fandt sted i Parlamentet, hvor flere medlemmer gik imod anvendelsen af den procedure, der blev fulgt, og af at beslutningen oprindelig ikke blev optaget på dagsordenen for den påtænkte debat om aktuelle spørgsmål, men først efter at der var fremkommet en begrundet indsigelse i henhold til artikel 48, stk. 2, i Europa-Parlamentets forretningsorden og efter en afstemning om spørgsmålets optagelse på dagsordenen.

Europa-Parlamentet har for det første gjort gældende, at det som bekræftet af Domstolen i dom af 10. februar 1983 er kompetent til at drøfte ethvert spørgsmål af interesse for Fællesskaberne og vedtage beslutninger om sådanne spørgsmål. Parlamentet råder, når det gælder interne spørgsmål over uindskrænkede beføjelser, og kan vedtage de beslutninger i henhold til den interne procedure, det finder mest hensigtsmæssigt. I det foreliggende tilfælde er Parlamentet under overholdelse af forretningsordenen og på almindeligt demokratisk grundlag nået til det resultat, at beslutningen var et aktuelt og uopsætteligt spørgsmål af væsentlig betydning, og efter Parlamentets opfattelse kan en medlemsstat ikke retsligt anfægte dette forhold. Domstolen har ved kendelse af 4. juni 1986, (De Europæiske Højre Partiers Gruppe mod Europa-Parlamentet, 78/85, Sml. s. 1753), vedrørende beslægtede spørgsmål fastslået, at akter vedrørende den interne tilrettelæggelse af Europa-Parlamentets arbejde ikke kan prøves ved Domstolen.

Europa-Parlamentet har vedrørende de af sagsøgeren fremførte argumenter fremhævet, at udtalelser under Parlamentets drøftelser har en personlig karakter, og at beslutningen om at sætte en debat om aktuelle om uopsættelige spørgsmål af væsentlig betydning på dagsordenen er udtryk for et politisk valg, et valg der i det foreliggende tilfælde er truffet af et parlamentsflertal.

2. *Manglende kompetence*

Den *franske regering* har indledningsvis anført, at det af selve beslutningen fremgår, at der ønskes opført en mødesal med mindst 600 pladser i Bruxelles, og at det i betragtning D til beslutningen angives at formålet hermed er at gøre det muligt for Parlamentet at afholde plenarmøder i Bruxelles.

Efter sagsøgerens opfattelse er beslutningen efter sit indhold ikke omfattet af Europa-Parlamentets kompetence, men udgør en tilsidesættelse af medlemsstaternes regeringers afgørelser og beslutninger om institutionernes foreløbige hjemsted.

Kompetencen til at fastlægge hjemstedet for Fællesskabets institutioner, tilkommer alene medlemsstaternes regeringer, jfr. EØF-Traktatens artikel 216, Euratom-Traktatens artikel 189 og EKSF-Traktatens artikel 77. Dette har regeringerne udtrykkeligt gentaget i deres beslutning af 30. juni 1981. Domstolen har i dom af 10. februar 1983 ligeledes anført, at Europa-Parlamentet må vedtage sine beslutninger under overholdelse af medlemsstaternes regeringers kompetence og de beslutninger, disse har truffet vedrørende hjemstedet.

Sagsøgeren har ikke bestridt, at Europa-Parlamentet er kompetent til at drøfte alle spørgsmål af interesse for Fællesskaberne, herunder spørgsmålet om institutionernes hjemsted og til at vedtage beslutninger om sådanne spørgsmål. Men Parlamentet må i så fald respektere henholdsvis medlemsstaternes regeringers kompetence og ikke overskride sin egen kompetence, og det kan derfor ikke egenhændigt ændre de arbejdssteder, som disse regeringer har fastsat for det.

I de beslutninger, medlemsstaternes regeringer har truffet, er der ganske utvetydigt fastlagt tre arbejdssteder for Parlamentet, nemlig Strasbourg for plenarmøderne, Luxembourg for Sekretariatet og Parlamentets andre tjenester, og Bruxelles, hvor udvalgene og de politiske grupper kan holde møder. Plenarmøderne kan kun holdes i Strasbourg. Den franske regering har altid forfægtet dette synspunkt, idet den jævnligt har protesteret mod afholdelse af plenarmøder uden for Strasbourg. Det er i den forbindelse ikke muligt at sondre mellem sædvanlige plenarmøderækker og mødeperioder, der — som det hedder i beslutningen — er særlige eller ekstra mødeperioder.

Europa-Parlamentet har desuden i den tidligere beslutning af 7. juli 1981 fastslået, at plenarmøderne udelukkende afholdes i Strasbourg. Domstolen har i dom af 10. februar 1983 fastslået, at beslutningen herom var lovlig og i overensstemmelse med medlemsstaternes regeringers beslutninger.

Parlamentets opfattelse, hvorefter der på grundlag af sidstnævnte dom kan gøres undtagelser fra reglen om, at plenarmøder holdes i Strasbourg, er uacceptabel. Når Domstolen ikke afviste den indtil da fulgte praksis med afholdelse af visse møderækker i Luxembourg var begrundelsen, at dette ikke var nødvendigt, idet sagen drejede sig om, hvorvidt Europa-Parlamentet retmæssigt kunne opgive denne praksis, som det selv havde taget initiativet til, men som

medlemsstaterne ikke på noget tidspunkt udtrykkelig havde godkendt.

De af beslutningen omfattede mødefaciliteter kan ikke antages at skulle opfylde de behov, der følger af Europa-Parlamentets virksomhed i Bruxelles. Sagsøgeren har ikke anfægtet Europa-Parlamentets ret til at tilvejebringe de faciliteter, der er nødvendige for en korrekt afvikling af dets virksomhed dér, hvilket omfattes af Parlamentets kompetence, men opførelsen af en mødesal med mindst 600 pladser er en foranstaltning, der går langt ud over, hvad der er nødvendigt for, at udvalgene eller de politiske grupper kan holde møder, og en sådan sal vil i virkeligheden kun kunne bruges til afholdelse af plenarmøder. Beslutningen om at opføre denne mødesal er i strid med bestemmelserne om Europa-Parlamentets arbejdssteder.

For så vidt angår Europa-Parlamentets Generalsekretariat har Domstolen i en sag, der frembyder en vis lighed med nærværende sag, annulleret en af Europa-Parlamentet truffet beslutning om at fordele sekretariatspersonalet mellem Strasbourg og Bruxelles. Domstolen henviste til, at overflytningen af personale var mere omfattende end nødvendigt for udførelsen på de forskellige arbejdssteder af de opgaver, der ifølge Traktaterne er tildelt Europa-Parlamentet, og anførte endvidere, at enhver beslutning om helt eller delvist, retligt eller faktisk at overflytte Parlamentets Generalsekretariat er i strid med medlemsstaternes regeringers beslutninger.

Europa-Parlamentet har anført, at formålet med den omtvistede beslutning alene er at tilvejebringe de bygninger, der er absolut nødvendige for en god afvikling af Europa-Parlamentets virksomhed i Bruxelles.

Europa-Parlamentet har i øvrigt ikke bestridt Traktatens principielt klare udtalelser om, at medlemsstaternes regeringer har kompetencen til at fastsætte institutionernes hjemsted, og har anført, at beslutningen ikke rokker ved de nævnte regeringers beslutninger om Europa-Parlamentets midlertidige arbejdssteder. Beslutningen indebærer ikke, at plenarmødesamlingerne ikke finder sted i Strasbourg, og heller ikke at de særlige eller ekstra samlinger ikke skal foregå i Strasbourg.

Betragtningerne til beslutningen viser, at de påtænkte mødefaciliteter først og fremmest skal skaffe bedre vilkår for Europa-Parlamentets virksomhed i Bruxelles, hvor Parlamentet ikke råder over tilstrækkelige faciliteter. Beslutningen er hermed i overensstemmelse med Domstolens dom af 10. februar 1983, hvori Europa-Parlamentets kompetence til at træffe beslutninger vedrørende den interne tilrettelæggelse af arbejdet udtrykkeligt anerkendes.

Sidstnævnte dom er ikke til hinder for, at Parlamentet undtagelsesvis holder plenarmøder andre steder end i Strasbourg, hvis dette er nødvendigt på grund af særlige omstændigheder. Domstolen nåede i denne dom til det resultat, at Parlamentet frit kunne opgive sin praksis med at holde visse møder i Luxembourg, men dommen indeholder intet om, at denne praksis strider mod medlemsstaternes regeringers beslutninger. Domstolen har altså bekræftet, at plenarmøderne ganske vist skal holdes i Strasbourg, men at der kan gøres undtagelser herfra. I artikel 10, stk. 2, i Europa-Parlamentets forretningsorden er det da også bestemt, at Parlamentet undtagelsesvis og efter en af et flertal af dets faktiske medlemmer truffen afgørelse kan holde et eller flere plenarmøder uden for sit hjemsted.

De særlige eller ekstra mødeperioder i Bruxelles uden for den sædvanlige mødeplan må ses som led i en god og fornuftig tilrettelæggelse af Parlamentets interne arbejde. Møderækker af den omhandlede art vil ikke altid kunne organiseres i Strasbourg, idet det er Europa-Rådet og ikke Europa-Parlamentet der er ejer af mødebygningen dér. Parlamentet har ikke fri rådighed over denne bygning.

3. *Proportionalitetsprincippet*

Den *franske regering* har anført, at institutionerne ved udøvelsen af deres beføjelser skal overvåge, at de afgifter, der pålægges, ikke overstiger det, der er nødvendigt for at myndighederne kan nå de mål, der er sat (jfr. Domstolens dom af 24. oktober 1973, Balkan, 5/73, Sml. s. 1091).

Sagsøgerne gør gældende, at den i beslutningen omhandlede planlagte bygning kræver en årlig investering, der svarer til 10% af Parlamentets budget.

De mødefaciliteter, Parlamentet har planer om, er i strid med proportionalitetsprincippet. Da kun de politiske gruppers eller udvalgenes møder kan holdes i Bruxelles, vil en mødesal med 600 pladser i alt fald være enten uanvendelig eller for stor. En sådan mødesal vil også, selv om man tager muligheden for afholdelsen af ekstraordinære plenarmøder i betragtning, stå tom det meste af tiden. Da afholdelsen af plenarmøder ifølge Parlamentet kun er helt igennem teoretisk, vil denne eventualitet ikke kunne begrunde opførelsen af en sådan mødesal.

Europa-Parlamentet har anført, at den af sagsøgeren påberåbte praksis kun forpligter institutionerne til at overholde proportionalitetsprincippet i forhold til tredjemand. Domstolen har ikke på noget tidspunkt på grundlag af dette princip fastslået, at den har en vis prøvelsesret, når det gælder den måde, en institution internt tilrettelægger sit arbejde på.

Parlamentet har i øvrigt bestridt de tal, sagsøgeren har fremført vedrørende omkostningerne ved de påtænkte mødefaciliteter. Der er endnu ikke truffet skridt af nogen art til gennemførelse af beslutningen. Beslutningen indebærer ikke nødvendigvis, at der skal erhverves en bygning, men giver lige så vel mulighed for en løsning i form af et lejemål.

De påtænkte mødefaciliteter kan ifølge Parlamentet ikke på nogen måde anses for overdrevne. En korrekt afvikling af arbejdet i udvalgene og de politiske grupper i Bruxelles kræver større mødefaciliteter end dem, der for øjeblikket forefindes. Ifølge Parlamentet vil det være udtryk for en god og fornuftig forvaltning at overveje opførelse af en »polyvalent« mødesal, der også kan bruges til plenarmøderne. I beslutningen holdes desuden muligheden for en kommerciel udnyttelse af denne mødesal åben.

IV — Mundtlig forhandling

Formaliteten

Den *franske regering* har vedrørende Parlamentets indsigelse om, at sagen skal afvises på grund af litispendens, gjort gældende, at argumentet om proportionalitetsprincippet, der i sag 51/86 er fremført som et selvstændigt anbringende, i sidste ende kan analyseres som et argument til udbygning af anbringendet om inkompetence. Dette argument er ikke et nyt anbringende og kan så-

ledes under alle omstændigheder admitteres i sag 358/85.

Proportionalitetsprincippet er påberåbt for at fremhæve den omtvistede beslutnings egentlige formål. Såfremt de påtænkte mødefaciliteter er alt for omfattende i forhold til, hvad de møder, nemlig de politiske gruppers og udvalgenes møder, der lovligt kan holdes i Bruxelles, kræver, og såfremt det altså derfor ikke er begrundet at opføre disse mødefaciliteter, må det konstateres, at det egentlige formål med beslutningen kun kan være afholdelsen af plenarmøder i Bruxelles. Netop dette formål kan beslutningen ifølge denne regering lovligt ikke have, uden at medlemsstaternes kompetence antastes.

Den franske regering har anført, at den ikke, såfremt Domstolen skulle anse denne argumentation for fremsat i tilslutning til anbringendet om inkompetence, har indsigelser mod, at sag 51/86 afvises som identisk med sag 358/85.

Realiteten

Europa-Parlamentet har vedrørende anbringendet om inkompetence anført, at Parlamentet altid har ment at have ret til at træde sammen, hvor det ønsker, så længe medlemsstaternes regeringer ikke har opfyldt deres traktatmæssige forpligtelse til at fastlægge et enkelt hjemsted.

Europa-Parlamentet har fremhævet, at ingen af medlemsstaternes regeringers vedtagelser om de foreløbige arbejdssteder retligt kan tvinge Europa-Parlamentet til udelukkende og under alle omstændigheder at holde møde i Strasbourg. Beslutningen af 7. januar 1958 er, som den selv angiver, foreløbig og har ingen bindende virkning, idet der er tale om en pressemeddelelse. Formålet med beslutningen af 8. april 1965 var i overensstemmelse med artikel 37 i Traktaten om Oprettelse af et Fælles Råd og en Fælles Kommission for De Europæiske Fællesskaber, som beslutningen var baseret på, at give Storhertugdømmet Luxembourg visse garantier, ikke at stadfæste Strasbourg som Europa-Parlamentets mødested, og beslutningen tilføjer således intet til den tidligere beslutning. Endelig indeholder beslutningerne fra 1981 blot en bekræftelse af status quo, dvs. den allerede foreliggende situation. Men Europa-Parlamentet fastlagde dengang hvert år ved fastlæggelsen af sin mødeplan frit stedet for plenarmøderne, og det afholdt fra 1967 regelmæssigt plenarmøder i Luxembourg. Først med Zagari-beslutningen af 7. juli 1981, der var genstand for Domstolens ovenfor omtalte dom af 10. februar 1983, vedtog Parlamentet i princippet at holde plenarmøderne i Strasbourg, indtil der blev fastsat et enkelt arbejdssted.

O. Due
Refererende dommer